

לכבוד משפחת בעלז

מתן על הפרק

התכנית השש-שנתית המקוונת
ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

פרק ד' פותח את החטיבה השניה בספר הושע (פרקים ד'-ו"ד), העוסקת בעיקר בחטאיו המוסריים של העם ומנהיגיו ששורשם בשכחת א-להים - 'ואין דעת א-להים בארץ'. בראש הפרק מופיע זימון למשפט של יושבי הארץ, והוא כולל פירוט של 'כתב האישום' המתאר את המצב המוסרי הקשה בארץ. הנביא זועק על חטאי העם, ומצביע על מצבה הירוד של ההנהגה הרוחנית בראשות הכהנים והנביאים (ד-י), על אווירת ההוללות והשכרות ששררה בחברה הישראלית, ועל 'רוח הזנות' המתעה את העם לפולחן אלילי (יא-יט).

1.

'...כי יב לה' עם-יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ' (א) עקבו אחרי הקשריה השונים של המילה ה'ארץ', הנזכרת שלוש פעמים בפסקה הראשונה, ועמדו על חשיבותה בתיאור החטא ועונשו. תוכלו להיעזר בדברי הרד"ק: "יושבי ארץ ישראל דין לי עמהם, כי בתנאי נתתי להם את הארץ - שיעשו בו צדקה ומשפט, ובזה התנתי להם שיהיו עיני בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, וכיון שהם עושים בהפך 'אלה וכחש' וגו', אף אני אעשה עמהם בהפך מה שהבטחתי והסתרתי פני מהם 'ותאבל הארץ ואמלל כל יושב בה כי אין אמת'".

2.

פסוק א' מציג ערכים שאינם מצויים בארץ, וביניהם "אין דעת א-להים בארץ". לעומתם מופיעים בפס' ב' חטאים הנפוצים בארץ, הקשורים קשר הדוק לחלק מן המצוות בעשרת הדברות. חשבו מה מאפיין את החטאים הללו, ומה היחס ביניהם לבין הערכים בפס' א' ובראשם "דעת א-להים". עיינו גם בתיאור האירוסין האידאליים לעיל ב', כא-כב.

3.

בפסוקים ד-ו מפנה הנביא אצבע מאשימה כלפי ההנהגה הרוחנית. עמדו על שני תפקידי הכהן, בהם הוא מועל (ד-ו; ח). נסו לבאר את חטאם של הכהנים בעזרת הסיפור על בני עלי בשמואל א' ב', יב-יז, העומד ברקע הנבואה. השוו את פסוק ו' לפסוק א' וחשבו - כיצד גורמת ההנהגה למצבו הקשה של העם?

פרקים ה'-ו'

פרק ה' פותח, בדומה לפרק ד', בקריאה לשמוע האשמה חריפה, אולם ההאשמה אינה מוטחת בפני העם אלא בפני ההנהגה בלבד - הכוהנים, השרים ו'בית המלך'. הושע מגנה את המנהיגים הרוחניים והפוליטיים על שחיתותם המוסרית והזנות הפולחנית שהשרישו בעם (א-ז), ועל חטאיהם בתחום המדיני הקשורים ביחסיהם עם אשור (ה/ח-ו'). שני הפרקים מתארים ניסיונות כושלים של יהודה וישראל לשוב אל ה', ולפיקר, הפעלים לך/שוב חוזרים רבות בפרקים אלו.

4.

בפרק ה', ו-ז נזכר ניסיון ראשון של העם לחזור אל ה', ניסיון שנידון לכישלון משתי סיבות. מהי הסיבה המפורשת? מהי הסיבה הרמוזה? השוו לאמור להלן ו'.

5.

בפסוקים יב ו-יד מתוארים עונשיו של העם מידי ה'. עמדו על ההתפתחות בין שני העונשים וחשבו מהי טעותו המרה של העם בתגובתו למכה הראשונה (יג) המביאה עליו את המכה הבאה. בחנו את הרקע לתוכחה זו במל"ב ט"ו, ט"ז-כ; ט"ז, ז.

6.

כנגד הליכתו של העם אל אשור (יג), הולך ה' ושב אל מקומו (טו). בעקבות הסתר הפנים מבין העם את טעותו ומתחרט עליה (ו', א-ג).

א | עיינו בדברי התשובה של העם ובחנו את דברי החרטה שבהם. השוו לה/ד ו-יג-יז.

ב | גם ניסיון התשובה הזה נדחה בידי ה' (ד-יא). עמדו על ההקבלה בין הדימוי הכלול בדברי העם (ג) לדימוי בדברי ה' (ד). מה מבטא כל אחד מן הדימויים, ומהי הביקורת על ניסיון התשובה של העם? התייחסו גם לשימוש ב'חסד' בדברי ה'.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

הרחבה - 'ואין-דעת א-להים בארץ'

"בפתחו של פרק ד' נותן לנו הושע תיאור קודר של המצב המוסרי באותו הזמן. 'אין אמת ואין חסד ואין דעת א-להים בארץ. אלה וכחש ורצח וגנב ונאף פרצו, ודמים בדמים נגעו'. יש מקדשים, מזבחות, מצבות, עגלים, כוהנים. יש זבחים ונסכים, חגים ומועדים. העם עולה למקומות הקודש לחוג ולזבוח. הוא נשבע 'חי ה'!. ובכל זאת - אין דעת א-להים בארץ. 'רוח זנונים בקרבם ואת ה' לא ידעו'. הם חיים ללא א-להים, ולפיכך חייהם אליליים. עבודת א-להים ללא חסד אינה עבודת א-להים. אמנם, תוכחתו משקפת בעיקר את שחיתות המעמד העליון. הוא מוכיח בייחוד את בית המלך, את השרים, את הכוהנים, המעמד העליון הוא המכשיל את העם. אלא שהעושה והשחיתות הם אחד מגילוייו של הרע השורשי: של שכחת א-להים. של חיים ללא חסד ואמת וללא דעת א-להים. הוא מזכיר חטאים 'סדומיים' - רצוח ונאוף, הוא מוכיח את ישראל על עבודת העגלים, הוא מזכיר את הפרת הצדק והמשפט. אבל בעצם הוא מאיים בחורבן על חטא יסודי אחד, דתי מוסרי: על חטא שבלב, על העדר אמונת אמת בא-להים ובדברו. ה' רב עם ישראל על כי 'אין אמת ואין חסד ואין דעת א-להים בארץ'. זו ראשית תוכחתו וזו אחריתה, ובדברה אחת: 'חסד חפצתי... ודעת א-להים'. אמנם, אמת וחסד צדק ומשפט נישאים על כל שפתיים הם חרותים על אבנים, כתובים בספרים, עליהם מזמרים מזמורים... אבל הם אינם. בארץ, בחיים, בלב האדם אינם. ובגלל זה נתכה החמה על ישראל - הוא לא הגשים את האמת ואת החסד בחייו... מתוך אספקלריא זו הסתכל הושע במציאות הישראלית של זמנו ובכל הוא רואה קלקלה אחת: שכחת אלהים. נעתק המרכז מן האלהים אל האדם. האדם נעשה כאילו עיקרו של עולם. הוא והנאות חושיו. הוא וכח ידיו. רוח של הוללות צינית תקפה את החברה הישראלית. 'זנות ויין ותירוש' - אלה הן המטרות העליונות. 'סר סבאם, הזנה הזנו' - כלומה, הקיצו מן השיכרון, הלכו לזנות. כולם פרוצים, האבות הבנים, הכלות. שיכור הוא המלך, שיכורים השרים. הכהן ליבו לבצעו - 'חטאת עמי יאכלו ואל עוונם ישאו נפשם'. לא ביעור החטא וכיפורו הוא התכלית של קרבן החטאת אלא הבשר לאכילת הכהן. ולפיכך הכהן רוצה בחטא - מרבה חטא, מרבה בשה" (י' קויפמן, תולדות האמונה הישראלית ז, עמ' 121-128)

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555